

De nieuw gekozen CDA-voorzitter Piet Bukman (links) ontvangt de hamer van de scheidende voorzitter Piet Steenkamp.

De politieke rol van de partij

Toespraak van de nieuwe CDA-voorzitter Piet Bukman op het fusiecongres van het CDA op 11 oktober 1980

Gelukkig wisten we dertien jaar geleden niet hoeveel tijd het zou vergen om het CDA tot stand te brengen; anders waren we er wellicht nooit aan begonnen of met meer aarzeling; hoewel dat bijna niet kan. Achteraf bezien is het zo erg niet, dat het lang heeft geduurd. Een politieke beweging als de onze zou namelijk geen stand houden als zij niet gebaseerd was op een wilsovereenstemming tussen de leden van de drie partijen en de rechtstreekse leden. Daar moet men de tijd voor nemen. Niet teveel, maar zeker niet te weinig.

Ik wil mij om te beginnen graag aansluiten bij allen die vandaag de lof hebben gezongen van alle werkers in het fusieproces; alle bestuurders en politici, plaatselijk, regionaal en landelijk; alle functionarissen, die dubbele dagtaken hebben gehad. Deze lof geldt uiteraard in het bijzonder Piet Steenkamp, die al die jaren nooit heeft getwijfeld aan het welslagen van de operatie; het moest en het zou. Als bijna iedereen zei: Professor, het wordt schemerdonker, was Piet Steenkamps reactie: u maakt een verkeerde taxatie, het wordt schemerlicht. Alle werkers, hartelijk dank.

Politiek functioneren

Het zou heel logisch zijn als de dag van vandaag bij velen een reactie zou oproepen in de zin van: hèhè, dat is klaar; benen achter de kachel, een flinke borrel en laat nou een ander het maar eens doen. Zo'n reactie, hoe begrijpelijk ook, zou levensgevaarlijk zijn voor het CDA. Velen zouden vanaf vandaag kunnen gaan rusten op welverdiende lauweren. Voor velen zou het bezit van de zaak het einde van het vermaak kunnen zijn. Ik zou daar enerzijds erg veel begrip voor willen hebben – er is tenslotte wat afgezwoged – maar er tegelijk ernstig voor willen waarschuwen, omdat de dag van vandaag weliswaar een mijlpaal is, maar niet de laatste. Het klinkt een beetje ondankbaar tegenover degenen die met eindeloos veel idealisme en geduld aan de gang zijn gebleven, de ene hobbel na de ander nemend, maar toch zou ik de stelling willen verdedigen, dat het nu pas echt begint; d.w.z. het politiek functioneren van het CDA als partij. Dat is een wat verwaarloosd terrein. Natuurlijk niet willens en wetens, maar als het ware door de nood gedwongen. Het eenwordingsproces in organisatorische zin heeft de afgelopen vijf à tien jaar de gemoederen zo bezig gehouden, dat het er soms de schijn van had, dat de fusie een doel op zichzelf aan het worden was en dat daarom het plaatsen van de komma's en punten een zaak van de hoogste orde was. Ik zeg daar geen woord kwaad van; zo'n proces hebben we met z'n allen moeten doormaken. Het politiek functioneren van de partij is er echter wat door in het gedrang gekomen en dat mag niet. Onder normale omstandigheden is het zo dat de partij de politici in alle lagen opduwt of opstuwt in een bepaalde politieke richting. De laatste jaren hebben we nogal eens het omgekeerde meegemaakt namelijk dat de politici de partij op steeptouw hebben genomen. Dat moet natuurlijk niet; de partij moet de stuwende kracht zijn. Dat is de politieke rol van de partij. De partij is er niet alleen voor het applaus en voor de centen.

Karakterbepaling

Ik zou graag dat politiek bezig zijn van de partij, zoals ik die voor de toekomst zie aan de hand van een paar thema's nader willen verduidelijken. In dit verband allereerst iets over het karakter van de partij. Het CDA wordt nogal eens gekarakteriseerd als een middenpartij. Dat gebeurt zowel door buitenstaanders die mogelijk niet beter weten als door eigen mensen wat erger is. Het midden is machtig, zo zegt men, dus het midden is prachtig. Het midden is veilig, zo zegt men, dus het midden is heilig. Het midden is comfortabel, dus het midden is valabel. Je kunt niet om het midden heen als je dit land wilt regeren. Dat is ook zo iets. Je kunt vanuit het midden alle kanten op, zelfs de goede. Wat vinden we daar nu van? Dat het CDA in een aantal kwesties een koers volgt die ergens ligt tussen die van links en rechts, maakt de partij in ieder geval niet tot een middenpartij. Het karakter van onze partij wordt daar namelijk niet door bepaald maar door grondslag, program en uitgangspunten – politieke overtuiging – het verkiezingsprogram en de wijze waarop in de praktijk politiek wordt bedreven. Dit laatste noem ik er bewust bij.

Zo'n karakterbepaling laten we dus niet door anderen doen, maar die maken we zelf. Profileren doen we in eigen beheer. Wij zullen soms extreem zijn, dan weer gematigd. Wij zullen nu eens flink doordrammen, dan weer meegaand zijn. Wij zullen nu eens behoudend zijn, dan weer vooruitstrevend. Wij zijn een en ander echter nooit en te nimmer op voorhand, maar alleen als een christendemocratische visie een bepaalde opstelling vereist. Dat betekent dat we ons er ook wel voor zullen wachten de natuurlijke tegenspeler of de vanzelfsprekende bondgenoot van andere partijen te worden.

Geen schema's

Ik denk dat onze christelijke grondslag en de daarop gebaseerde politieke overtuiging impliceert dat we in principe bereid zijn met alle democratische krachten in dit land mede-verantwoordelijkheid te dragen. Dat heet in de wandeling onduidelijk. Ik begrijp dat nooit zo goed. Dat heet onduidelijk omdat men, sprekend over de politiek helaas dikwijls niet veel verder komt dan denken in versimpelde en bovendien sterk verouderde links-rechts schema's. Kenmerkend voor de christen-democratie in dit land is altijd geweest dat zij zich niet in zo'n schema laat vangen, omdat dat niet strookt met haar eigen karakter, en niet past bij haar eigen profiel. Geen beter middel overigens om het eigen profiel duidelijk te maken dan het opnieuw politiek-inhoudelijk optuigen van onze partij. Ik zei reeds, dat daar de laatste tijd te weinig van terecht is gekomen. De wetenschappelijke instituten hebben een schat aan studies het licht doen zien – daar is gewerkt! –, maar die hebben binnen de partij tot op heden onvoldoende gefunctioneerd. Dat is jammer. De weg naar de boekenkast werd veel te vlug gevonden. Het gaat nu en bij voorrang om de verdere uitbouw van de politieke overtuiging. Wij beschikken met onze 163.000 leden – dat is wat – over een geweldige hoeveelheid werkkraft en denkkraft, een zeer brede deskundigheid en over een onvoorstelbare hoeveelheid goede wil. Dat alles te mobiliseren voor het verder inhoud geven aan onze CDA-politiek is een opgave van de eerste orde.

Achterliggende vragen

Over welke vragen gaat het dan? Natuurlijk over het al dan niet plaatsen van nieuwe atoomraketten – om maar eens een voorbeeld te noemen – maar zeker ook om de achterliggende vraag wat wij willen verdedigen, wat dat ons waard is en welke risico's we willen lopen bij de keuze van bepaalde middelen. Die achterliggende vragen hebben in de partij onvoldoende gefunctioneerd, vind ik. Over welke vragen gaat het dan? Niet alleen over het vasthouden van de binding tussen sociale uitkeringen en het minimumloon, maar vooral om de vraag wat we met ons hele stelsel van sociale zekerheid aan willen, waar het toe moet dienen, hoe de relatie tussen sociale zekerheid en persoonlijke verantwoordelijkheid ligt. En hoe wij dat moeten combineren met het afkicken van de groeiverslaving. Daar gaat het om!

Over welke vragen gaat het dan? Over het al dan niet ontruimen van De Grote

Keizer? Natuurlijk! Maar niet minder om de vraag hoe wij de verhouding tussen overheid en burger zien, hoe wij tegen burgerlijke ongehoorzaamheid aankijken, welke vormen van actie aanvaardbaar zijn en wat wij verstaan onder overheidsgezag.

Om welke vragen gaat het? Ik zou nog een rij voorbeelden kunnen noemen. Er ligt een veelheid van werk op ons te wachten. Wie dragen de verantwoordelijkheid voor de sociaal-economische ontwikkeling in ons land en hoe verhouden de verantwoordelijkheden zich onderling. Centraal sturen of niet? Wat moeten we aan met de vrijwel autonome ontwikkelingen van wetenschap en techniek en wie bepaalt er nou eigenlijk of resultaten mogen worden toegepast. Hoe kijken we aan tegen het gezin in relatie tot andere typen samenlevingsvormen. Is een verdere vervolmaking van de verzorgingsstaat gewenst of komen we terecht in een ongewenste verhouding tussen particulier en collectief? Natuurlijk gaat het er bij een verder uitwerken van deze vragen niet om de front-politici voor de voeten te lopen. Integendeel. Het gaat erom allen die praktisch politiek verantwoordelijkheid dragen in vertegenwoordigende functies bij hun werk in de Nederlandse politieke arena een duidelijke background te geven en ze inhoudelijk de kaders te verschaffen waarbinnen de partij ze graag ziet functioneren.

Eénzijn of eens zijn

Als we met deze activiteiten aan de slag gaan in alle partijgeledingen, waarbij ons wetenschappelijk instituut z'n hooggewaardeerde en krachtige inbreng hopelijk zal blijven leveren, kunnen we tegelijk werken aan de politieke eenheid binnen de partij, want ook dat is erg urgent. Al wordt er nogal eens somberder gekeken dan nodig is.

Het is waar: onze partij kent verscheidenheid in denken, verscheidenheid in politieke herkomst. Die verscheidenheid wordt eenvoudigheidshalve dikwijls geëtiketteerd met KVP, CHU of AR. Voor een deel is dat terecht. Er zijn tussen de drie hoofdstromingen en de rechtstreekse leden, die vanaf vandaag samen onze partij vormen verschillen in geestelijke achtergrond, politieke opvattingen, traditie, methode van werken. Ik weet echter wel zeker dat binnen elk van deze hoofdstromingen en ook in de groep van rechtstreekse leden vergelijkbare verschillen aanwezig zijn als tussen de delen onderling. Laten we verschillen niet op voorhand onoverbrugbaar verklaren, zoals zwartkijkers dezer dagen weer niet kunnen nalaten, maar aan de slag gaan. Dialogen binnen onze partij-organisatie zijn een onmisbaar middel om uiteindelijk toch tot gezamenlijke politieke lijnen te komen. Het éénzijn moet natuurlijk ergens op gebaseerd zijn; het hebben van dezelfde grondslag is niet voldoende. Het over alles eens zijn is echter ook weer niet nodig. Niemand heeft dat in eigen kring ooit beleefd! En het is voor een partij als de onze ronduit slecht het éénzijn op basis van het eens zijn te forceren. De spanning tussen belijden en beleid, tussen beginsel en praktijk is er en zal blijven en zal nooit door iedereen op dezelfde wijze worden beleefd. Dit geldt temeer voor de fase, waarin onze partij zich bevindt.

Optuigen en overtuigen

De fase van het politiek optuigen van de partij moet niet worden gekenmerkt door het elkaar politiek aftuigen, maar door het elkaar politiek overtuigen. Wezenlijke solidariteit betekent grote openheid, grote verdraagzaamheid en grote bereidheid zich in de gedachtengang van anderen te verplaatsen. Zulke dingen dienen de christendemocratie in ons land meer, dan het elkaar etiketteren en de maat nemen. Aan elkaar afbreuk doen is geen kunst en dient bovendien meestal geen positief doel.

Geen loopeend

Ik weet dat het gevaarlijk is over vleugels te praten. Toch wil ik het beeld in deze zin gebruiken, dat het kortwieken van één vleugel een vogel hoogstens nog mogelijkheden geeft om in kleine cirkeltjes rond te fladderen. En een partij moet juist vooruit! Het kortwieken van twee vleugels maakt van de vogel een soort loopeend, die alleen nog enig gewin kan geven aan wie hem snel slachtrijp kan krijgen.

Het CDA is een groot huis. Onze zeer urgente politiek-inhoudelijke discussies moeten de eenheid in uitgewerkte politieke overtuiging dienen zonder de dwangbuis als stok achter de deur, zonder de bedoeling de partij alleen maar aanvaardbaar te vinden als deze geheel naar eigen maat is gesneden. Bij die discussies hebben we iedereen nodig. Ook hen die zeer aarzelend over de drempel zijn gestapt. Ook hen die buiten zijn blijven staan. Afhaken dient in ieder geval het CDA niet! Als u de christelijke politiek wilt dienen dan bent u en blijft u van harte welkom!

Politiek en maatschappij

Ik kom op het laatste thema, dat ik in dit korte bestek zou willen aanroeren en dat is de relatie van onze partij met het maatschappelijk leven. De vroeger veel voorkomende persoonlijke bindingen van politici met het georganiseerde maatschappelijk leven had ontegenzeggelijk nadelen, doordat politiek en belangenbehartiging wel eens wat teveel met elkaar verstrengeld raakten. De reactie hierop namelijk het zich volstrekt ontdoen van dit type bindingen roept het zeker even grote gevaar op, dat de huisregels van het politieke bedrijf zo gaan domineren in het beeld, dat de maatschappij de relevantie van wat politiek belangrijk wordt geacht niet meer zo ziet zitten. Dat bezorgt de politiek een slechte naam en bevordert, dat maatschappelijke organisaties zich als politieke organisaties gaan gedragen. Het gaat in de politiek niet om de politiek, maar om de maatschappij en de ontplooiingsmogelijkheden daarbinnen. Daarom is het van zo'n groot belang dat we als partij de verbindingswegen met de maatschappij open houden, opdat we als partij inderdaad dienend bezig kunnen zijn voor de samenleving. Dat klinkt misschien een beetje hoogdravend, wellicht ook wat overdreven idealistisch. Als we echter onze roeping tot dienen laten overvleugelen door onze behoefte aan verdienen zijn we onze naam niet waard.

Aan de slag blijven!

Politiek willen toetsen aan de normen van het Evangelie van onze Heer is geen pretentie. Het is een intentie, een streven, een goede wil. Het is ook een geweldige opgave voor kleine mensen. Die hebben elkaar daarbij nodig. Het heeft iets van vechten tegen de bierkaai, zijnde onze natuur. Het heeft iets van willen realiseren, wat eigenlijk niet kan. Het heeft ook iets van vooruitgrijpen op een andere bedeling, een andere orde, een nieuwe aarde. Het draagt de kenmerken van het nu al willen verwezenlijken wat eigenlijk morgen pas kan. Dat is een enorme opgave, die we nooit op ons eentje aankunnen, maar misschien samen wel.

We hebben vandaag veel te vieren. Er is iets ongelooflijks tot stand gebracht. We moeten nu niet van slag raken door een mooie dag, maar aan de slag blijven met 163000 rechtstreekse leden. Met alle energie en op hoop van zegen.